

Háda Béla¹: A 2024. évi pakisztáni törvényhozási választások háttere és következményei²

Vezetői összefoglaló

- A 2024. február 8-án, egy éves késéssel megtartott pakisztáni törvényhozási választások nem hoztak egyértelmű győzelmet a hadsereg támogatását (ideiglenesen) élvező pártoknak.
- Imran Khan megbuktatott és bebörtönzött miniszterelnök támogatói a legtöbb közvetlen mandátumot szerezték meg a leendő parlamentben, előre jelezve a belpolitikai krízis fennmaradását.
- Khan minden korábbi hibája ellenére a dinasztikus alapon vezetett régi pártok és a hadvezetés áldozatának tűnik fel sokak szemében, társadalmi támogatottsága egyértelmű. Jelen helyzetében a legkézenfekvőbb stratégia a részéről, hogy ráerősítsen erre, amikor csak lehetősége nyílik.
- A felálló új kormány továbbra is jelentős legitimitációs deficittel küzd majd. Stabil kormányzása a népszerűtlen gazdaságpolitikai intézkedések és a társadalmi ellenállás miatt valószínűtlen. Koalíciós válságokkal lehet számolni az előttünk álló években.
- Az eredmény a hadseregnek sem előnyös. A háttérben folyamatos nyomás alatt kell tartania a politikai elitet, Khan pártjának kormányzati visszatérését nem engedheti. Egyelőre viszont egy nyílt katonai hatalomátvétel sem szolgálná az érdekeit.
- Pakisztán várhatóan válságtól sújtott állam marad az előttünk álló években is.

A legutóbbi katonai diktatúra 2008. évi bukását követően harmadik alkalommal került sor általános törvényhozási választásokra a Pakisztáni Iszlám Köztársaságban. Az eredetileg 2023 elejéről halasztott folyamatot kezdettől fogva súlyos problémák tematizálták, melyek között egyaránt ott találhatjuk a 2018. évi választásokat megnyert Imran Khan eltávolítását a kormány éléről, majd vád alá helyezését, az országot sújtó gazdasági és társadalmi krízist, a politikai táborok időnként erőszakos egymásnak feszülését, illetve a katonai elit politikára gyakorolt befolyásának erősödését is. Jelen elemzés Pakisztán helyzetét és a választások erre gyakorolt potenciális hatásait mérlegeli.

Pakisztán 2018-2024 közötti kormányzati periódusai és a választások politikai előkészülete

Sokan vélték úgy Dél-Ázsia második legjelentősebb államának kutatói közül a 2010-es évek derekán, hogy a 2008-tól elindult belpolitikai átalakulás, a civil kormányzás megszilárdulása és az alkotmányban rögzített elvek szerint lezajlott választások, illetve az ezek következtében, rendezetten végbement kormányváltás a demokratikus berendezkedés irányába tartó legegyszerűbb fejlődésként értelmezendő Pakisztán politikatörténetében. Bár a koalíciós feszültségek, pártok kilépése a kormányok mögül jól ismert jelenségek voltak, a választott kabinetek 2008-tól ki tudták tölteni ötéves mandátumukat (még ha vezetőik személye változott is), ami soha korábban nem volt jellemző a pakisztáni kormányzati életre. A 2018. évi választások nyomán alakult koalíció sorsa jelentette az első komoly törést ebben a folyamatban.

A választásokat nyerő Imran Khan egykori ünnepelt krikettsztár és pártja, a Pakistan Tehreek-e-Insaf (PTI) sajátos jelenségek voltak a dél-ázsiai ország belpolitikai küzdőterén. A profi sporttól akkor négy éve, pályafutásának csúcsán visszavonult, és megszerzett népszerűségét politikai babérokra váltani akaró Khan még 1996-ban alapította a PTI-t. Abban az időszakban, amikor a pakisztáni belpolitikai életet két nagy országos párt, a Bhutto klán vezette Pakisztáni Néppárt (Pakistan People's Party - PPP) és a Sharif család dominanciája mellett működő Pakisztáni

¹ Háda Béla az NKE EJK JLI tudományos munkatársa. Email: Hada.Bela@uni-nke.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Muszlim Liga – Nawaz (Pakistan Muslim League – Nawaz - PML-N) kormányzati váltógazdasága határozta meg. Mindkét nagy politikai formáció a Dél-Ázsiában olyannyira gyakori dinasztikus elv alapján szerveződött meg, tulajdonképpen egy-egy család tartotta kezében a vezetésüket.³ Ebben a közegben képviselt valami újat Khan, aki bár nagy múltú pastun törzsből származott, pártját nem dinasztikus alapon kívánta felépíteni, és igyekezett távol tartani magát a korabeli pakisztáni politikai életet jellemző korrupciós ügyektől, valamint a hadsereggel zajló háttéralkuktól. Populista fellépését sokan és joggal hányták szemére, főként kormányfővé válása után, ám ez a rivális politikusok nagy részét is jellemző vonás volt. Később részletezendő beszorított helyzetében, melybe 2022 után került, pedig szinte magától értetődően adódott számára a szélsőséges megnyilvánulásokat is magába foglaló, populista stratégia.

Jelentősebb törvényhozási szerepre a 2013. évi választásoktól nyílt lehetősége Imran Khan szervezőténnek (a 2008-as választásokat bojkottálta),⁴ addigi ellenzéki helyzetéből pedig 2018-tól került kormányzati pozícióba. Ekkorra a PTI legalábbis az egyik legnagyobb tagsággal bíró pakisztáni párttá vált (vezetőinek állítása szerint a legnagyobb), és – nyilván Khan származásától és a pandzsábi-szindhi politikai elittel szembeni elégedetlenségtől nem függetlenül – különösen erősnek bizonyult az ország pastunok lakta, valamint északi területein. A 2018-as választások vesztesei – miután a fegyveres erők személyzete biztosította a szavazóköröket – ugyanakkor a hadsereg beavatkozását emlegették az eredmények háttérében, és Khant a hadsereg embereként igyekeztek beállítani. Céljuk minden jel szerint a hagyományos vezető pártok és politikuscsaládok befolyásának leépítését és új politikai kultúrát ígérő kormányfő hiteltelenítése volt, különösen azok szemében, akik ellenszenvet ítélték Pakisztán hagyományosan nagy autonómiával bíró katonai felső vezetésének politikai befolyását. Imran Khan mozgásterének szűkülése nem kizárólag ellenzékén múlt. Miniszterelnöki pozíciójában megmutatkoztak a pártvezér politikai hiányosságai is: a Nyugat iránti túlzott gyanakvás, a koalíciós partnerekkel szembeni rugalmatlanság, a hadsereggel szembeni mozgástér bővítésének kudarcra és végül a gazdasági anomáliák felszámolására való képtelenség. Khannak 2019-től (indiai Kasmír speciális jogállásának felszámolásától) olyan összetett válságjelenségekkel kellett szembenéznie, amelyek kezelésében nem bizonyult sikeresnek. Döntő jelentőségűnek kormányának sorsa szempontjából a 2020-tól, a koronavírus-világjárvány nyomán elmélyült gazdasági és társadalmi krízis bizonyult. Pakisztánban a nemzeti összetermék már 2018-ban csökkenésnek indult, és ebből az állapotából csak 2021-22-re sikerült helyreállnia. A növekedés üteme ázsiai összehasonlításban azonban továbbra is alacsony maradt.⁵ A pakisztáni kormány az IMF-hez fordult egy (az ország gazdaságtörténetében valójában sokadik) pénzügyi mentőcsomag biztosítása érdekében, a szervezet azonban jelentős kiadáscsökkentést, illetve bevételnövelést várt el az államtól ezért cserébe. Ez nem csak a hírhedten rossz pakisztáni adózási morál javítását (praktikusan a közterhek szigorúbb behajtását) tette szükségessé, de olyan, a társadalom életszínvonalára is erős hatást gyakorló lépéseket is, mint az üzemanyag- és energiaárak kedvezményeinek eltörlése és a piaci viszonyokból fakadó árazás erőteljesebb érvényesítése.⁶ Khan ezen elvárások teljesítésében nem mutatkozott következetesnek, és nem tudta egyben tartani a kormányzó pártok együttműködését sem. Mivel 2022 tavaszára a kormányfő a fegyveres erők támogatását is elveszítette, és a vezérkar tudatta is a politikai elittel, hogy nem gátolná meg az eltávolítását, az ellenzék megállapodásra jutott a kormányváltásról.

Miután az Muttahida Qaumi Movement (MQM) párt elhagyta a kormánykoalíciót, ezáltal megszüntetve annak többségét a törvényhozásban, megnyílt az út a miniszterelnök parlamenti bizalmatlansági indítvány útján történő eltávolítására.⁷ Ez volt az első alkalom a pakisztáni politikatörténetben, hogy ezt az eszközt sikeresen alkalmazták egy kormányfővel szemben. Imran Khan 2022 áprilisában elvesztette a bizalmi szavazást, ezzel együtt pedig a miniszterelnöki mandátumát is. Mivel a kormánytöbbség az MQM kiválásával megszűnt, mindez egy új kabinet felállítását is jelentette. Az új kormányt a PML-N és a PPP együttműködésében megszervezett koalíció hozhatta létre. Vezetője pedig a PML-N képviselőjében Shehbaz Sharif, a korrupciós ügyekbe belebukott, majd a börtönélet elől „orvosi kezelés” céljából külföldre menekült Nawaz Sharif volt miniszterelnök öccse lett. Ezek a fejlemények jó alapot szolgáltattak azokhoz az értékelésekhez, melyek szerint a történetek az évtizedes korrupciós botrányokba süllyedt hagyományos

³ Bővebben ld.: HÁDA Béla: Dél-Ázsia a poszthidegháborús korban, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. 44-53.

⁴ Imran KHAN: [Why boycott Pakistan's elections?](#) [online], 2008. 02. 15. Forrás: Taipei Times [2024. 02. 18.].

⁵ [GDP growth \(annual %\) – Pakistan](#). [online], Forrás: World Bank [2024. 02. 20.].

⁶ Arif RAFIQ: [Pakistan's foreign policy reset hits a dead end](#). [online], 2022. 07. 13. Forrás: aspistrategist.org.au [2024. 02. 20.].

⁷ Asif SHAHZAD – Syed Raza HASSAN: [Pakistan government ally quits coalition ahead of vote to oust PM](#). [online], 2022. 03. 30. Forrás: Reuters [2024. 02. 20.].

pártok elitjei és a hadsereg vezetői által képviselt „régirend” ellentámadását jelentették a „megújulást képviselő” Imran Khan mozgalmával szemben. Függetlenül minden korábbi hibájától, ez sokak szemében a pozitív szereplő imázsát kölcsönözte a leváltott miniszterelnöknek. Mindössze érdekesség, hogy – bár populizmusát továbbra is gyakran szemére hányják – ez a nyugati hírügynökségi tudósításokban és gyors-elemzésekben is megfigyelhető. Noha Imran Khan miniszterelnöksége alatt általában gyanakvó és tartózkodó volt a nyugati hatalmakkal szemben, a nyugati médiumok részletesen beszámoltak a PTI ellehetetlenítésének kísérletéről és a választási eredmény manipulálásának trükkjeiről.

Khan az amerikai politikai köröket⁸ és a fegyveres erőket egyaránt hibáztatta bukásáért, hívei pedig nem akartak belenyugodni a történetekbe. Rendszeresekké váltak a több ezer fős megmozdulások a részükről, amelyek retorziói sem maradtak el: a hatóságok a párt több ezer hívét vették őrizetbe, a pártvezetők pedig nyomást gyakoroltak a mozgalomtól való elhatárolódás és a PTI elhagyása érdekében.⁹

A 2024. februári választásokat valójában 2023-ban kellett volna megtartani, a fokozódó belpolitikai feszültség közepette. Ezt Sharif kormánya nem vállalta és – újfent a katonai elit jóváhagyása mellett – a biztonsági helyzetre, a gazdasági stabilizációs program elindítására, valamint a népességváltozásból fakadóan a választási körzetek átszervezésének feladataira hivatkozva egy évvel elhalasztották a választásokat.¹⁰ Ezt az egy évet Imran Khan és pártjának ellehetetlenítésére igyekeztek felhasználni. Pakisztán sportéletének egykori hőstét 2023 augusztusában három év börtönbüntetésre ítélték,¹¹ amit 2024 januárjában újabb 10 éves,¹² majd egy nap múlva egy 14 éves büntetési tételek követték.¹³ Összesen több, mint 100 különböző vádpontot hoztak fel vele szemben, miközben Khan korábban éppen arról volt ismert, hogy jóval tisztább a keze, mint politikustársainak többségéé. Az ellene folytatott eljárásorozat megerősítette híveit abban, hogy Khan ellen tulajdonképpen leszámolás zajlik, amelyet meg kell akadályozni a pakisztáni demokrácia védelme érdekében is.

Ennek szellemében 2023 májusában, Khan őrizetbe vételére reagálva a PTI-párti tüntetők már katonai létesítményeket is célba vettek.¹⁴ Utóbbi addig példátlan volt, és persze tovább növelte a szakadékot a hadsereg és a PTI vezetése között, egyre valószínűtlenebbé téve a kiegyezést.

Az új kormánykoalíció ugyanakkor nagyon nehéz helyzetben vette át az ország irányítását, és noha a problémákért rendre elődjének hibáit és a Pakisztánt sújtó külső hatásokat tette felelőssé, a válságkezeléssel szembeni lakossági elégedetlenséget nem tudta elhárítani önmagától. Ehhez járult, hogy a belpolitikai szembenállást a Pakisztánban régóta ismert és a kilencvenes években sűrűn alkalmazott módszerekkel próbálta kezelni: az ellenfél ellehetetlenítésével, vezetőinek – különösen Imran Khannak – büntetőeljárással való fenyegetésével, illetve lejárató kampányok indításával. A pakisztáni közvélemény egy része azonban kifejezetten rosszul reagált ezekre az akciókra, ami összekapcsolódva a szociális viszonyok romlásával, jelentősen megnövelte a kormányellenes tábor, valójában mindvégig instabillá téve a koalíciót. 2023-ban a pakisztáni reálbérek átlagosan 13%-kal estek.¹⁵ Eközben a munkanélküliség 8%-on ragadt, az ipari termelés visszaesése pedig 10%-ot meghaladó mértékű volt tavaly.

Tudatában lévén annak, hogy a PTI társadalmi támogatottsága továbbra is jelentős és Khan mártírszerepe is mozgósító erővel bír, a kormányzat háttéremberei mindent elkövettek a választási verseny további torzítása érdekében. Fontos epizódja volt ennek, amikor a Választási Bizottság megtiltotta a PTI szimbólumának használatát a választási dokumentumokon.¹⁶ Ez azért volt különösen aggasztó a párt számára, mert a jelentős részben írástudatlan választók Pakisztánban (és Dél-Ázsia más társadalmában is)

⁸ Shah Meer BALOCH: [Imran Khan claims US threatened him and wants him ousted as Pakistan PM](#). [online], 2022. 03. 31. Forrás: The Guardian [2024. 02. 21.].

⁹ Abid HUSSAIN: ['Guerilla campaign': How Imran Khan is fighting Pakistan election from jail](#). [online], 2024. 02. 07. Forrás: Al Jazeera [2024. 02. 20.].

¹⁰ Munir AHMED: [Pakistan's parliament elections delayed till early February as political and economic crises deepen](#). [online], 2023. 11. 02. Forrás: AP [2024. 02. 21.].

¹¹ Hannah ELLIS-PETERSEN – Shah Meer BALOCH: [Imran Khan: former Pakistan prime minister sentenced to three years in jail](#). [online], 2023. 08. 05. Forrás: The Guardian [2024. 02. 12.].

¹² Hannah ELLIS-PETERSEN: [Imran Khan handed 10 years in prison for leaking state secrets](#). [online], 2024. 01. 30. Forrás: The Guardian [2024. 02. 11.].

¹³ Hannah ELLIS-PETERSEN: [Imran Khan, Pakistan former PM, sentenced to 14 years in prison for corruption](#). [online], 2024. 01. 31. Forrás: The Guardian [2024. 02. 14.].

¹⁴ [Pakistan army vows to punish 'planners' of violent protests](#). [online], 2023. 06. 07. Forrás: Al Jazeera [2024. 02. 19.].

¹⁵ Hafiz A. PASHA: [Rising unemployment and falling real wages](#). [online], 2023. 08. 22. Forrás: Business Recorder [2024. 02. 11.].

¹⁶ [Pakistan ex-PM's party loses election symbol. Will it hurt its prospects?](#) [online], 2024. 01. 23. Forrás: Al Jazeera [2024. 02. 20.].

egyéb híján a pártok szimbólumai alapján választják ki a szavazólapon azt a jelöltet, akit támogatni kívánnak. A pártlogó használatának betiltásával a PTI jelöltjei függetlenként indulhattak el a választásokon.¹⁷ Természetesen a politikában tudatosabban mozgó választók általában tisztában voltak vele, hogy az egyes személyek támogatásával melyik politikai erőt segítik. Mindemellett bizonyosan veszített szavazatokat a PTI a választási szimbólum tilalmával, ennek mértéke azonban nem ismerhető meg.

Dacára a válságnak, a politikai pártok kampányában kevés szakpolitikai üzenet kapott helyet, sokkal nagyobb tér jutott a vezetők személyével, képességeivel összefüggő propagandának.¹⁸ Éppen azok a kérdések nem kaptak tehát kellő súlyt, amelyeken a pakisztáni társadalom jövője valóban múlik. További problémát jelentett, hogy olyan politikai elitcsoportok igyekeztek újra bizalmat nyerni a választóktól, amelyek az elmúlt három évtized során már több alkalommal súlyos botrányok főszereplői voltak és részük volt az ország strukturális problémáinak fennmaradásában is. A megújulás alapjában véve sikertelen volt a vezető pakisztáni pártok körében,¹⁹ azt a választók egy jelentős része a politikai rendszerre nézve voltaképpen a PTI-től várta. Különösen népszerűnek mutatkozott Khan pártja az ország óriási lélekszámú, fiatal választóközönségének körében.²⁰ Jóllehet, a polgári pártok és a hadsereg vezetése közötti feszült viszony óvatosságra készítette a politikusokat a tábornokok szerepéről szóló megnyilvánulásaiukat illetően, a stabil kormányzás lehetősége kimondatlanul is a katonai vezetés politikai ellensúlyozásának esélyével volt egyenértékű. A társadalom döntő része pedig fenn kívánja tartani a civil kormányzást az országban,²¹ amelyre érdemi, alkotmányban garantált befolyása lehet. Látni kell ugyanakkor, hogy a helyzet a fegyveres erők számára is tartogat még lehetőségeket. Mivel a jelenlegi válságos időszakban a hadvezetés számára sem kecsegtetne haszonnal a közvetlen hatalomátvitel, ezáltal a felelősségvállalás a gazdasági reformokért, a munka mindenképpen civil kormányokra hárul. Egyúttal a népszerűtlen intézkedések nyomán csökkent támogatottságú pártokat manipulálni is könnyebb, ami már csak azért is kívánatos lehet, mert valójában a fegyveres erők vezérkarának a PPP-vel és a PML-N-el is terhelt kapcsolata a múltbéli konfliktusai miatt.

A 2024. évi választások eredményei

2024. február 8-án végül az ország több, mint 128 millió választópolgára járulhatott az urnákhoz,²² hogy szavazatával támogassa a Nemzetgyűlés 266 közvetlen választás útján mandátumot nyerő képviselőjét, és a tartományi gyűlések tagjait. Közülük hozzávetőlegesen 60,6 millióan éltek ezzel a lehetőséggel. A 90.000 választókört nagyjából 650.000 fős biztonsági apparátus biztosította, tartva az összecsapások kialakulásától és a terrortámadásoktól.²³ Utóbbira sor is került Beludzsisztán tartományban egy nappal a szavazás előtt, végül 30 halottat és 40 sebesültet hagyva maga után.²⁴

Az eredmények lassan nyilvánosságra, amely mögött a PTI vezetése választási csalást sejtett. Hogy megelőzzék az utcai összetűzések kialakulását a pártok szimpatizánsai között, a rendőrség kijárási tilalmat rendelt el a fővárosban, a Belügyminisztérium pedig felfüggesztette a mobiltelefon-szolgáltatást az országban. Tekintetbe véve a Pakisztánban uralkodó közhangulatot, ez nem volt indokolatlan lépés, az adott körülmények között azonban politikai értelmezést nyert és a választási eredmények manipulálásának szándékára utaló magyarázatok kísérték a PTI szimpatizánsai részéről. A lassan csordogáló adatok Khan pártjának relatív előnyét valószínűsítették, ez azonban február 9-i állapot szerint nem tűnt elegendőnek az önálló kormányalakításhoz. A február 11-i, 99%-ot meghaladó feldolgozottság mellett publikált ered-

¹⁷ Abid HUSSAIN: i.m.

¹⁸ Pranjal PANDEY: [Pakistan election aftermath: Coalition government, economic challenges, and the struggle for substantive solutions](#). [online], 2024. 02. 16. Forrás: peoplesdispatch.org [2024. 02. 08.].

¹⁹ A PPP esetében ez mindössze a Bhutto család harmadik generációját képviselő Bilawal Bhutto-Zardari elnökségét jelentette, a PML-N esetében még ennyit sem.

²⁰ Sophia SAIFI – Rhea MOGUL: [Pakistan on edge as old dynasties vie for power and populist Imran Khan languishes in prison](#). [online], 2024. 02. 07. Forrás: CNN [2024. 02. 21.].

²¹ Christina GOLDBAUM: [An Election Shatters the Image of Pakistan's Mightiest Force](#). [online], 2024. 02. 21. Forrás: New York Times [2024. 02. 22.].

²² [Pakistan election 2024: Live results](#). [online], 2024. 02. 09. Forrás: AlJazeera [2024. 02. 09.].

²³ [Pakistan: Increased security measures, internet curbs ongoing nationwide for general elections Feb. 8 /update 2](#). [online], 2024. 02. 08. Forrás: Crisis24 [2024. 02. 22.].

²⁴ Asim KHAN et. al.: [At least 30 dead in Balochistan explosions, day before Pakistan election](#). [online], 2024. 02. 07. Forrás: CNN [2024. 02. 19.].

mény sem változtatott ezen. Eszerint a formailag tehát függetlenként indult, gyakorlatilag a PTI-hez tartozó jelöltek közül 93 szerezte meg az egyéni választókerületének mandátumát. Ezzel a csoport eredménye jelentősen meghaladta a második legjobbnak bizonyult Pakisztáni Muszlim Liga – Nawaz pártét, amely 75 mandátumot nyert. Szinte egyeduralkodónak bizonyult a PTI Khyber Pakhtunkhwa tartományban, de jelentős eredményeket könyvelhetett el az egyébként a PML-N legfontosabb bázisának számító Pandzsábban is. A Néppárt 54 mandátumot szerzett és hagyományos bázisterületének számító Szindben bizonyult megkerülhetetlennek. Itt csak az MQM volt igazi vetélytársa, amely viszont Karacsí városában rendelkezik erős támogatottsággal. Tizenhét mandátumából 15-öt innen nyert el. A többi mandátumon csaknem tucatnyi kisebb párt osztozott. Mivel a nőknek és vallási kisebbségeknek fenntartott törvényhozási helyekből a PTI-t támogató képviselőcsoport nem részesedhetett, a PML-N és a PPP mandátumainak száma együttesen 166-ra nőtt, megközelítve az alsóházi többséghez szükséges 169 főt.

Magától értetődő volt az adott körülmények mellett, hogy a Pakisztáni Muszlim Liga a Néppárttal koalícióra lépve, illetve más, kisebb pártok támogatását is megnyerve igyekszik magához ragadni a kormányalakítás lehetőségét. A két nagy párt vezetői ki is fejezték a szándékukat az újabb közös kormányzásra, társadalmi legitimitációjuk azonban nem lett erősebb az eredményeik nyomán. A választási részvétel ugyanis még az 48%-ot sem érte el,²⁵ a fenti mandátumadatok alapján pedig lényegi átrendeződésről sem beszélhetünk a nagy pártok támogatottságát illetően. Noha Imran Khan hívei valóban kevesebben lesznek valamivel a törvényhozásban, mint a 2018. évi választásokat követően, ám a párt és vezetői ellen zajló hadjárat tükrében ez egyáltalán nem meglepő. Összességében a belpolitikai krízis felszámolásának esélyei nem lettek jobbak az új törvényhozás összetétele mellett.

A választás eredmények lehetséges hatásai Pakisztán nemzetközi kapcsolataira

Pakisztán külpolitikai értelemben az USA afganisztáni kivonulása óta szűkebb mozgástérrel rendelkezik a megelőző időszakkal összevetve. Noha az Egyesült Államok nyitottságot mutatott a légierő F-16-os vadászrepülőgép-parkjának korszerűsítésére,²⁶ a nyugati kapcsolataiban igazán jelentős fejlődési perspektíva jelenleg nincs. Korlátját jelenti ennek az is, hogy Kína az első számú gazdasági és biztonságpolitikai partner szerepét játssza a dél-ázsiai országban, Kína-Pakisztán Gazdasági Folyósó nevű közös infrastruktúra-fejlesztési programjuk az Övezet és Út Kezdeményezés keretében pedig Iszlámábád tartós elköteleződését alapozza meg a kínai gazdasággal való összefonódás mellett.

A tálibok afganisztáni hatalmának 2021-ben lezárult restaurációjában játszott pakisztáni szerep is régóta ismert, Kabul részéről ugyanakkor a baráti politikai berendezkedés helyett egyre világosabb kihívás éri Iszlámábádot a pakisztáni tálibok (Tehreek-e-Taliban-e-Pakistan – TTP) terrortevékenységének afgán támogatása miatt. Összességében az a kétszínű játék, amit a pakisztáni katonai elit húsz éven át folytatott a tálib mozgalom rejtett támogatásával, majd afganisztáni hatalmának újbóli megszilárdításáért, eddig kevéssé fizetődött ki. Pakisztán számára az északnyugati szomszéd továbbra is biztonsági problémák forrása. Iszlámábád alkupozícióját első ránézésre a tálib rendszer nemzetközi elismerésre vonatkozó törekvése és Afganisztán külső pénzügyi támogatásra szorulása javíthatja, ám a gyakorlatban az előbbi terén nem akart, az utóbbi tekintetében viszont saját problémái miatt nem tudott jelentős előrelépést felmutatni az elmúlt évben. Maradt tehát eszköztárában a katonai fölény, mely ugyanakkor eddig nem volt elegendő a TTP akcióinak elrettentéséhez. Mindezek vonatkozásában a régi-új kormánytól sem valószínű gyors változás, azt viszont érdemes megjegyezni, hogy a tálib kormány teljes nemzetközi elismerése minden bizonnyal csak idő kérdése.

Az orosz-ukrán háborúhoz és a Moszkvához fűződő viszonyt illetően a pakisztáni kormány a semlegeségét hangsúlyozva a gazdasági önérdeket helyezi előtérbe, különösen az Oroszországgal való kereskedelem tekintetében. A pakisztáni cégek azonban – hasonlóan számos más ázsiai ország vállalataihoz – nem kívánják másodlagos szankciók hatálya alá kerülni, ezért az ilyen kapcsolatok előtt komoly korlátok állnak. Emellett a 2023. évben az indiai sajtó több alkalommal hozott nyilvánosságra értesítéseket arról, hogy Pakisztán harmadik országok közbeiktatásával lőszerszállítmányokkal támogatta Ukrajna önvédelmi erőfeszítéseit. Később nyugati és ukrán források is megerősítették ezeket az ügyleteket, melyek keretében

²⁵ [2024 Pakistani General Election: FAFEN analysis of voter turnout.](#) [online], 2024. 02. 14. Forrás: anfre.org [2024. 02. 21.].

²⁶ [Biden Administration approves \\$450 million F-16 fleet sustainment programme to Pakistan.](#) [online], 2022. 09. 08. Forrás: The Hindu [2022. 09. 09.].

például amerikai cégek közvetítésével pakisztáni tüzérségi löszerek²⁷ és rakéták²⁸ jutottak az ukrán fegyveres erőkhöz, mindezt pedig az országnak nyújtandó IMF hitel politikai háttéralkujának részeként interpretálták.²⁹ Noha továbbra is igaz lesz, hogy Pakisztánnak tulajdonképpen nem fűződnek érdekei egyik oldal győzelméhez, vagy vereségéhez sem, a hasonló ügyleteket a jövőre nézve sem lehet kizárni.

Mindebből következően jelenleg szerény esély mutatkozik arra, hogy az új pakisztáni kormány rövid távon lényeges változásokat hozna az ország külpolitikai vonalvezetésébe. Első számú nagyhatalmi relációja továbbra is Kína marad, miközben igyekszik majd kisebb eredményeket elérni a nyugati kapcsolataiban is. Összességében viszont gazdasági törékenysége miatt a sok tekintetben referenciának számító Indiánál jóval kisebb manőverezési tere lesz a „semleges” külpolitikai vonalvezetéshez.

Konklúziók

A Pakisztáni Iszlám Köztársaság 2024. évi általános törvényhozási választásai gazdasági, társadalmi és belpolitikai szempontból egyaránt nagyon kaotikus időszakban zajlottak le. Az ország előtt álló fájdalmas és hosszú reformok viszont különösen fontossá emelik a választások legitimációs funkcióját. Pakisztánban az IMF programok iránt a kilencvenes évek óta nagyon gyenge a lakossági bizalom. Függetlenül attól, hogy ezt jogosnak ítéljük-e, avagy sem, nincs kétség afelől, hogy népszerűtlen intézkedések nélkül nem lehet rendezni az ország strukturális jellegű gazdasági problémáit és tartós fejlődést alapozni a társadalom számára. Ennek végrehajtásához azonban egyértelmű felhatalmazással bíró kormányzat kell. Az igazolt és gyanított visszaélések, valamint a belpolitikai szereplők alkuképtelensége viszont nem teszik lehetővé a választási eredmények széles körű elismertetését és a tartós kiállást a népszerűtlen intézkedések mellett. Utóbbi – ahogy arra az ország 1990-es évekbeli történelmében volt példa – könnyen vezethet a reformok idő előtti visszavonásához és a jelenlegi helyzethez vezető problémák újratermelődéséhez.

Az a vélekedés, miszerint a pakisztáni állam a maga több mint 230 milliós népességével és kb. 170 atomfegyverével³⁰ olyan országok szomszédságában, mint Irán, Afganisztán, vagy India, egyszerűen túl nagy és fontos ahhoz, hogy hagyják káoszba süllyedni,³¹ azt a várakozást erősíti a pakisztáni döntéshozók részéről, hogy a nemzetközi szervezetek és jelentős gazdasági hatalmak végül úgyis segíteni fognak az országnak. Mindez egy olyan potyautas hozzáállást teremtett a reformokat illetően, amelyben az elit különböző csoportjai és a társadalom jelentős része egyaránt osztozik. Nem állítható, hogy feltétlenül tévednek, ha pusztán a segítségnyújtás tényét vesszük figyelembe: Iszlámábád eddig mindig megkapta a legalább minimális működőképességéhez szükséges forrásokat. Ám ebből fejlődés nemigen lett, és az ország gazdasági lecsúszása saját dél-ázsiai térségében – a jelenlegi válságtól függetlenül is – több évtizedes távlatban tapasztalható jelenség. A pakisztáni nép relatív elszegényedése pedig amellett, hogy a politikai rendszer folyamatos instabilitásának forrása, Pakisztán nemzetközi tekintélyét is rombolja. Potyautas gyakorlata pedig arra ösztönözheti a hitelezőit, hogy mihamarabb szabadulni próbáljanak itteni elköteleződéseiktől és olyan megoldást találjanak a „Pakisztán-dilemmára”, amely egyre kevesebb játékteret enged az iszlámábádi kormány számára.

A tapasztalatok birtokában nehéz vitatni, hogy a 2024-es választásokkal tényleg lezárult a 2008 utáni viszonylagos belpolitikai stabilitással és rendezett hatalmi átmenetekkel fémjelzett időszak a dél-ázsiai országban. A 2022-ben megbuktatott, majd börtönbe juttatott Imran Khan kormányzása messze nem volt hibátlan, ám jól érzékelhető Pakisztánban az a pszichológiai jelenség, mely szerint a múltból örökölt anomáliákat elfedik a jelen mindennapi problémái, és a társadalom legalább relatív többsége a PML-N – PPP koalíciót hibáztatja a romló életszínvonalért. Egyúttal a bukott miniszterelnök az ellene folyó eljárások miatt a megújulás mártírjának, a hadsereg politikai befolyása ellen folyó harc szimbólumának szerepébe került, ami sokak szemében feledtette korábbi hibáit. Khannak nincs is más választása jelenleg, mint a küzdelem szítása, ha nem akarja élete hátralévő részét börtönben, majd idővel egy Pakisztánban szintén

²⁷ [BBC reveals 'secret deals' for Pakistan's arms supply to Ukraine](#). [online], 2023. 11. 14. Forrás: Pakistan Today [2023. 11. 15.].

²⁸ [US 'Brokered' Pakistani Weapons Transfer To Ukraine In Lieu Of IMF Bailout – American Media Claims](#). [online], 2023. 11. 18. Forrás: The Eurasian Times [2023. 11. 21.].

²⁹ Ryan GRIM – Murtaza HUSSEIN: [U.S. Helped Pakistan Get IMF Bailout With Secret Arms Deal for Ukraine, Leaked Documents Reveal](#). [online], 2023. 09. 17. Forrás: The Intercept [2023. 11. 14.].

³⁰ [2023 Estimated Global Nuclear Warhead Inventories](#). [online], 2023. 06. Forrás: Arms Control Association [2024. 02. 19.].

³¹ [Ejecting the military from Pakistan's politics](#). [online], 2024. 02. 19. Forrás: East Asia Forum [2024. 02. 21.].

Stratégiai Védelmi Kutatási Program

ELEMZÉSEK 2024/3

bevett háttéralku keretében „külföldi gyógykezelésen”, gyakorlatilag emigrációban tölteni. Emiatt kommunikációs lehetőségeit várhatóan minél inkább beszűkítik a hatóságok. Ilyen feltételek mellett aligha lehetséges a rövid időn belüli kiegyezés.

A választási eredmények a fegyveres erők érdekeinek sem kedveznek. A régi, közvetlen hatalomátvételen kívül eső megoldás, miszerint az általuk favorizált párt támogatásával igyekeznek befolyásolni a belpolitikai erőviszonyokat, most nem vezetett komoly eredményre. Imran Khan mozgalmának hívei továbbra is nagyon komoly erőt jelentenek a társadalomban, jóllehet, mindenki tudta Pakisztánban aki kicsit is figyelemmel kísérte a belpolitikai fejleményeket, hogy a fegyveres erők vezérkara ellenzi az egykori krikettsztár visszatérését a hatalomba. Nyugaton ezt a kiállást többen a hadsereg társadalmi megítélésének romlásaként, politikai pozícióinak megrendüléseként értelmezik.³² Még ha ez nem is ennyire egyszerű, azt nehéz lenne tagadni, hogy a választók részéről tapasztalható ellenállás a fegyveres erők által preferált megoldással szemben. Valószínű, hogy a vezérkar háttértámogatása mellett a két nagy hagyományos párt koalíciós megállapodásra jut Pakisztán kormányának összeállításáról, a társadalmi béke helyreállításának ugyanakkor ez akadálya lesz. Amennyiben az elhúzódó válság a kormánypártok tömegbázisának erózióját hozza, az eddigi tapasztalatok igen valószínűvé teszik a koalíciós válság forгатókönyvét, mivel az érintettek a pártpolitikai kármentést helyezik majd előtérbe és távolodni igyekeznek a népszerűtlenné bizonyult kormányzati intézkedésektől. Ezzel pedig a probléma visszatér a kiindulási pontjához. Mindennek nyomán arra kell számítanunk, hogy a 2024 februári pakisztáni választások eredményei nem hoznak megnyugtató megoldásokat az ország belpolitikai és társadalmi életét destabilizáló problémákra. Pakisztán belső krízise várhatóan fennmarad, ami sem a polgári kormányzás, sem a válságból való kilábalás perspektíváit nem javítja.

³² Ld. pl.: GOLDBAUM i.m. és Saeed SHAH: [Pakistan's Voters Defy Military, Reviving a Nation's Democratic Hopes](#). [online], 2024. 02. 15. Forrás: The Wall Street Journal [2024. 02. 20.].

Stratégiai Védelmi Kutatási Program

ELEMZÉSEK 2024/3

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézetének keretében működő Stratégiai Védelmi Kutatási Program szakpolitikai kutatásokat végez, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésekben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézet Stratégiai Védelmi Kutatási Program

Szerkesztés és tördelés:
Csiki Varga Tamás, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2024 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatási Program Elemzések (ISSN 2063-4862)

2019–2024: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Háda Béla, 2024